

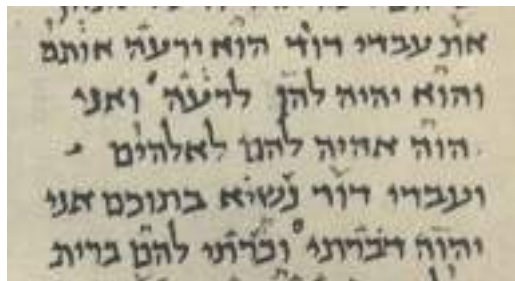
טעמי המקרא

מבוא ומאחורי הקלעים

ד"ר לאה הימלפרב

leahimm1@gmail.com

ויחי יעקב בארץ
מצרים שבע
עשרה שנה
ויהי ימי יעקב
שני חייו שבע
שנים
וארבעים ומאת
שנה

תוכן העניינים

א. רקע

מי המציא

מתי הומצאו

למה המציאו

ספר תורה קראי

שמות

ספר תורה רבני

בר' מט

ריה"ל (1075-10141), הכוזרי (מאמר שלישי)

אין איפוא ספק בדבר כי ספר זה [התורה] ידוע היה על פה בכל דרכי קריאתו, בפתח ובקמץ ובשבר, ואף בקולות עזר, ובשבא ובטעמים, בפי הכהנים אשר הצטרכו לכך בעבודה ולהורות את בני ישראל. בפי המלכים.. בפי הסנהדרין.. ובפי החסידים כדי לקבל שכר.. לימים הסדירו את שבעת המלכים ואת הטעמים ועוד סימנים לתכונות הקריאה ההן כשם שעברו לדורות מפי משה.

נחמיה ח, ח	ירוש', מגילה פ"ד ה"א	נדרים לז, ע"א-ע"ב
ויקראו בספר תורת ה'	זה המקרא	זה מקרא
מפורש	זה תרגום	זה תרגום
ושום שכל	אלו הטעמים	אלו הפסוקים
ויבינו במקרא	זה המסורת וי"א אלו ההכרעים וי"א אלו ראשי פסוקים	זה פיסוק טעמים ואמר לי אלו המסורות

**וַיִּקְרְאוּ בַסֵּפֶר בְּתוֹרַת הָאֱלֹהִים מִפֶּתֶחַ
וְשׁוּם שְׁכָל וַיִּבְיֵנוּ בַמִּקְרָא (נחמיה ח, ח)**

איזכורים ורמזים לסימני/פיסוק טעמים

עירובין כא, ע"ב: דרש רבא מאי דכתיב ויותר שהיה קהלת חכם עוד לימד דעת את העם... דאגמריה בסימני טעמים. רש"י: קבע לה מסורת וסימנין בין בתיבות המקרא בין בגירסא של משנה חגיגה ו, ע"ב: בעי רב חסדא האי קרא היכי כתיב וישלח את נערי בני ישראל ויעלו עולות כבשים ויזבחו זבחים שלמים לה' פרים או דלמא אידי ואידי פרים הוו למאי נפקא מינה מר זוטרא אמר לפיסוק טעמים רש"י: פסוקי טעמים - בנגינות,

נדרים לז, ע"א-ע"ב: רב אמר שכר שימור ורבי יוחנן אמר שכר פיסוק טעמים... פיסוק טעמים דאורייתא הוא.. רש"י: ...שמלמדם ניקוד וטעמים... רא"ש: לנגן המקראות כהלכתן יומא נב, ע"א-ע"ב: והתניא איסי בן יהודה אומר חמש מקראות בתורה אין להן הכרע שאת משוקדים מחר ארור וקם

ברכות סב, ע"א: רבי עקיבא אומר: מפני שמראה בה טעמי תורה. רש"י: טעמי תורה - נגינות טעמי מקרא של תורה נביאים וכתובים, בין בניקוד שבספר בין בהגבהת קול ובצלצול

שהש"ר לא, יא (פרשה א): 'תורי זהב נעשה לך', זו התורה שלמד אלקולאין בדעתו של הקב"ה, 'עם נקודת הכסף', רבי אבא בר כהנא אמר אלו האותיות, רבי אחא אמר אלו התיבות, ד"א תורי זהב נעשה לך, זה הכתב, עם נקודות הכסף, זה הסרגל

כתר חאלב

יט-כ

יט-כ

יט-כ

יט-כ

רמב"ם, משנה תורה

(1204-1138)

...וספר שסמכנו עליו... הוא הספר הידוע במצרים

שהוא כולל ארבעה ועשרים ספרים, שהיה

בירושלים... ועליו היו הכול סומכין - לפי שהגיהו בן-

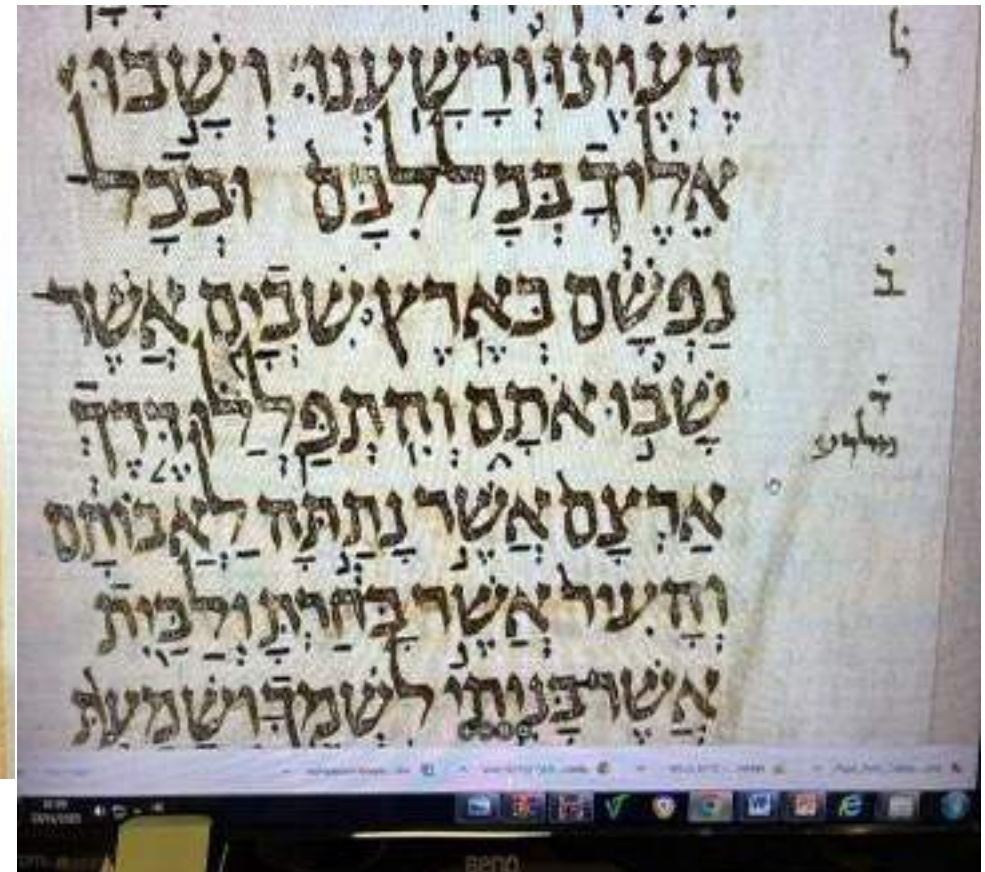
אשר ודקדק בו שנים הרבה והגיהו פעמים רבות...

ועליו סמכתי בספר התורה שכתבתי כהלכתו... (ספר

אהבה, הלכות ספר תורה, פרק ח' הלכה ד').

כ"י בבלי

כתר ארם צובא

וְשָׁבוּ בָנִים לְגִבּוֹלָם

יִר' לֹא, יֵד: כֹּה־אָמַר ה' קוֹל בְּרָמָה נִשְׁמָע נְהִי בְּכִי
תִּמְרוּרִים רַחֵל מִבְּכָה עַל־בָּנֶיהָ מֵאֲנָה לְהִנָּחֵם עַל־בָּנֶיהָ
כִּי אֵינָנו: טו: כֹּה־אָמַר ה' מִנְעִי קוֹלְךָ מִבְּכִי וְעֵינַיִךָ מִדְּמָעָה
כִּי יֵשׁ שָׂכָר לְפַעֲלֹתֶיךָ נְאֻם־ה' וְשָׁבוּ מֵאֶרֶץ אוֹיֵב:
טז: וַיֵּשְׁבִי־תִקְוָה לְאַחֲרִיתֶךָ נְאֻם־ה' וְשָׁבוּ בָנִים לְגִבּוֹלָם

וּשְׁבוּ אֵלַי בְּכָל-לֵב
וּבְכָל-נַפְשָׁם בְּאֶרֶץ שְׁבִי
אֲנִי-שׁוֹבֶנְכֶם אֲתֶם (דה"ב ו, לח)

הודו

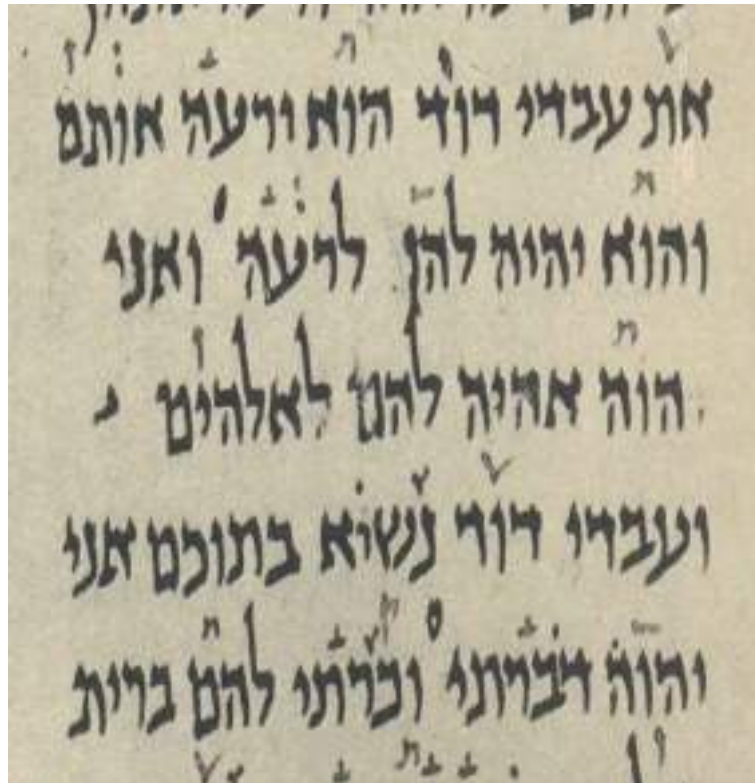
יִהְיֶה לָנוּ אֶת-שֵׁם ה' כִּי-נִשְׁגָּב שְׁמוֹ לְבַדּוֹ

הוֹדוּ עַל-אֶרֶץ וְשָׁמַיִם (תה' קמח, יג)

הוֹדוּ לָהּ כִּי-טוֹב כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ (תה' קיח, א)

המסורת הטברנית

המסורת הבבלית

ת ז
את עבדי דוד הוא ירעה אתם

ת
והוא יהיה להם לרעה ואני

ת ז
ה' אחיה להם לאלהים

ו
ועבדי דוד נשיא בתוכם אני

ת
ה' דברתי וכרתי להם ברית

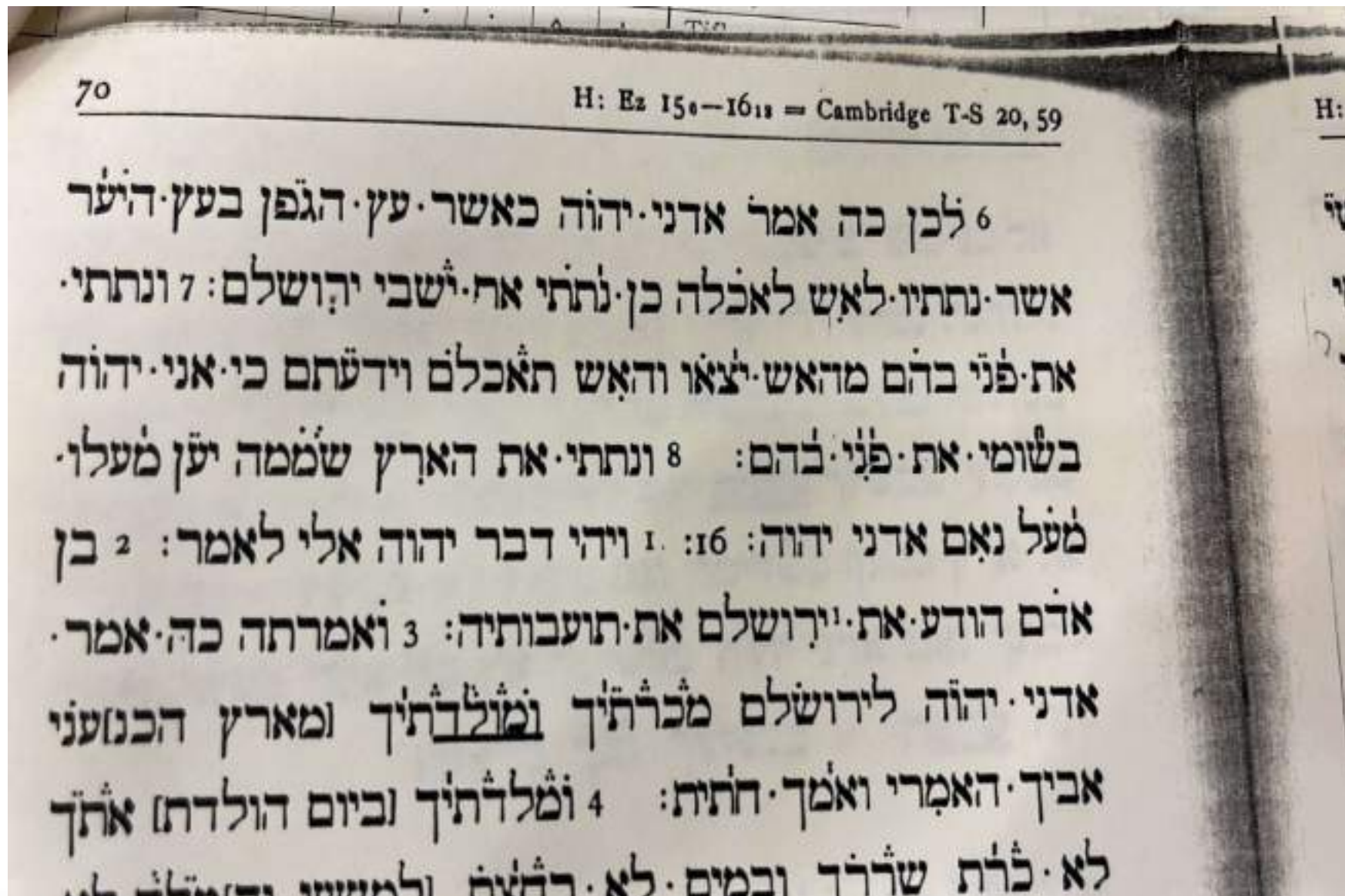
שלוש מסורות

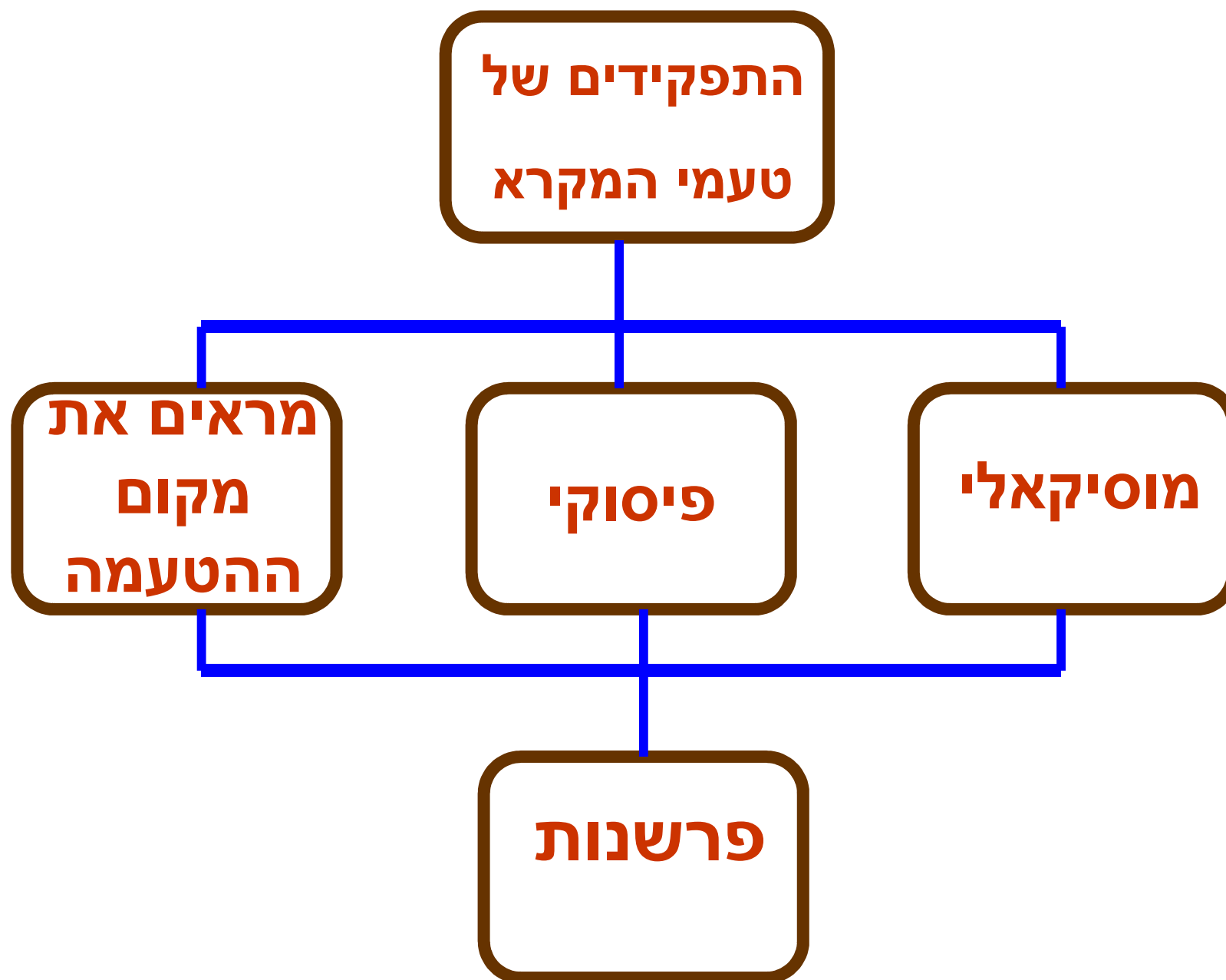
מסורת בבלי

מסורת ארץ-ישראלית

מסורת טברנית

כתב יד ארץ-ישראלי

בכרי

בְּנֵי בְּכָרִי יִשְׂרָאֵל (שמי' ד,
כב)

רְאוּבֵן בְּכָרִי אֶתָּה
(בר' מט, ג)

מקום ההטעמה משפיע על משמעות המילה

פֶּחַז כַּמִּיִּם אֶל-תּוֹתֵר

פֶּחַז כִּמְיִם אֶל-תּוֹתֶר

רש"י

פחז - שם דבר הוא...

ראב"ע

פחז כמים - בעבור שפחזת כמים

בכור שור

פחז כמים - לשון 'פעל'...

**מקום ההטעמה
משפיע על
זמן הפועל**

מקום ההטעמה משפיע על זמן הפועל

בראשית מח

[ד] וַיֹּאמֶר אֵלַי הַנָּבִי מִפָּרוֹךְ וְהִרְבִּיתֶךָ וְנִתְּתִיךָ לְקַהֲל עַמִּים וְנִתְּתִי

אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת לְזִרְעֶךָ אַחֲרֶיךָ אַחֲזֶת עוֹלָם:

[כב] וְאֲנִי וְנִתְּתִי לְךָ שְׂכָם אֶחָד עַל־אַחֶיךָ אֲשֶׁר לְקַחְתִּי מִיָּד

הָאֱמֹרִי בְּחֶרֶבִי וּבִקְשָׁתִי

לטעמי המקרא תפקיד פיסוקי

[ח] יְהוֹדָה אֶת־ה' יוֹדוּךָ אֱלֹהֶיךָ יָדָה בְּעָרְךָ אֲבִיךָ יִשְׁתַּחֲוּוּ לָךְ

בְּנֵי אָבִיךָ: [ט] גֹּר אֲרִיֶּה יְהוֹדָה **מִטָּרְךָ בְּנֵי עָלִית**

כָּרַע רֶבֶץ כְּאַרְיֶה וּכְלָבִיא מִי יְקִימֶנּוּ: [י] לֹא־יִסּוּר שִׁבְט מִיהוֹדָה

וּמַחֲזִיק מִבֵּין רַגְלָיו עַד כִּי־יָבֹא שִׁילּוֹ וְלוֹ יִקְרֶת עַמִּים: [יא] אֶסְרִי

לִגְפֹן עִירָה עִירוֹ וְלִשְׂרָקָה בְּנֵי אֶתְנֹו כִּבֵּס בִּיַּיִן לְבָשׁוּ וּבָדָם־עֲנָבִים

סוּתוּ: [יב] חֲכָלִילִי עֵינַיִם מִיַּיִן וּלְבָן־שִׁנָּיִם מִחֲלָב:

מטרף בני עליית

מטרף בני עליית

מטרף בני עליית

מטרף בני עליית

מטרף בני עליית

יוסף

מטרף בני עליית

יהודה

מטרף בני עליית

חזקוני (~1310-1250)

מטרף בני עליית פרש"י ממה שחשדתיך בטרוף

טורף יוסף. חז"ק

מטרף בני עליית

רש"י: מטרף - ממה שחשדתיך "בטרוף טרף
יוסף חיה רעה אכלתהו" (בר' לז, לג), וזה יהודה
שנמשל כארי. בני עליית - סילקת את עצמך,
ואמרת: "מה בצע" וגו' (בר' לז, כו); וכן מהריגת
תמר שהודה ואמר: "צדקה ממני" (בר' לח, כו)...

מטרף בני עליית

רשב"ם: מטרף בני עליית - את יהודה בני, לאחר שעלית מלטרופ טרף באומות, ותכרע ותשכב בעירך, ולא יבא אויב להחרידך ולהקימך ממקומך. זהו עיקר פשוטו. בני - כפילו של יהודה.

והמפרשו (ראה רש"י) במכירת יוסף, לא ידע בשיטה של פסוק ולא בחילוק טעמים כלל.

השיטה הדיכוטומית

בטעמי המקרא

חלוקה מתמדת לשניים

כל יחידה בת שלוש מילים צריכה להתחלק

א ב ג

א ב ג

טעמי המקרא מתייחסים ליחידה של פסוק

השיטה הדיכוטומית בטעמי המקרא

**כל פסוק מתחלק לשניים
ושוב יש חלוקה מתמדת לשניים
עד ליחידות של מילה או שתיים**

מגילה ד, ד:

הקורא בתורה לא יפחות
משלשה פסוקים

[ה] **שְׁמַעוֹן וְלֵוִי** אֲחִים כָּלִי חֲמֹס מְכַרְתִּיהֶם:
[ו] בְּסוֹדָם אֶל־תָּבֹא נַפְשִׁי בְּקֹהֶלָם אֶל־תִּתְּחַד
כְּבֹדִי כִּי בְּאַפִּם הָרְגוּ אִישׁ וּבִרְצָנָם **עָקְרוּ־שׁוֹר**:
[ז] **אָרֹר** אַפִּם כִּי עָז וְעִבְרָתָם כִּי קִשְׁתָּה
אֲחֵלְקֶם בִּיעֲקֹב וְאַפִּיצֶם בִּישְׂרָאֵל

**איסי בן יהודה אומר: חמש
מקראות בתורה אין להן
הכרע: שאת, משוקדים,
מחר, ארור, וקם. (יומא נב ע"א-ע"ב)**

[ו] בַּסֹּדֶם אֶל-תְּבֵא נַפְשֵׁי בְּקֹהֶלֶם אֶל-תִּחַד כְּבִדִּי כִּי בְּאַפִּם הָרְגוּ אִישׁ
וּבְרִצֹנָם עָקְרוּ-שׁוֹר [ז] אָרוֹר אַפִּם כִּי עָז וְעִבְרָתָם כִּי קִשְׁתָּה אַחֲלִיקָם
בִּיעֶקֶב וְאַפִּיצָם בְּיִשְׂרָאֵל

חמש מקראות בתורה אין להן הכרע:
שאת, משוקדים, מחר, ארוֹר, וקם. (יומא נב, ע"א-ע"ג)

רש"י: וברצונם עקרו שור.
ארוֹר שור של שכם שהוא מארוֹר כנען,
או ארוֹר אפם כי עז.

וַיְחִי יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם שִׁבְעַ

עֶשְׂרֵה שָׁנָה וַיְהִי יָמֵי יַעֲקֹב שָׁנִי

חֲיָיו שִׁבְעַ שָׁנִים וָאַרְבָּעִים וּמָאתַיִם

שָׁנָה

רש"י

(כח) ויחי יעקב – למה פרשה זו סתומה? לפי שכיון
שנפטר יעקב אבינו, נסתמו עיניהם ולבם של
ישראל מלכת השיעבוד, שהתחילו לשעבדם. דבר
אחר: שבהם לגלות את הקץ ונסתם ממנו. בראשית
רבה (כו,א). וולפי פשוטו: אין זו תחלת הפרשה אלא
במקרא שלמעלה הימנו "וישב ישראל בארץ
מכרים" וגו' (לעיל, כז), לכך סתומה.]

צום עשרה בטבת
יום הקדיש הכללי

יום הקדיש הכללי

עשרה בטבת

גם כִּי־אֵלֶךְ בְּגִיָּא צִלְמוֹת לֹא־אֵירָא וְעַ כִּי־אַתָּה עֹמְדִי
שְׁבֻטְךָ וּמִשְׁעֲנֹתְךָ הֵמָּה יִנְחָמֵנִי: תַּעֲרֹךְ לִפְנֵי שְׁלֹחַן
נֶגֶד צַרְרִי דְשָׁנְתָּ בְּשֶׁמֶן רֹאשִׁי כּוֹסֵי רוּיָהּ: אָרְן טוֹב
וְחֹסֵד יִרְדְּפוּנִי כָּל־יְמֵי חַיִּי וְשִׁבְתִּי בְּבֵית־ה' לְאָרְךָ
יָמִים:

לטעמי המקרא תפקיד מוסיקלי

טעמי תורה
פרשת השבוע
ימים נוראים

טעמי הפטרה

טעמי מגילות

לטעמי המקרא תפקיד מוסיקלי

מיכאל פרלמן ז"ל

לטעמי המקרא תפקיד מוסיקלי

להורות את דרך הנגינה
של כל מילה בפסוק

טעמי כ"א ספרים
טעמי אמ"ת

**והשונה בלא זמרה. שהיו רגילין לשנות המשניות
בזמרה לפי שהיו שונים אותן על פה וע"י כך היו
נזכרים יותר**

**ואמר ר' שפטיה אמר ר' יוחנן כל הקורא בלא נעימה
ושונה בלא זמרה עליו הכתוב אומר (יחזקאל כ, כה)
וגם אני נתתי להם חוקים לא טובים וגו'**

**מתקיף לה אביי משום דלא ידע לבסומי קלא (יחזקאל
כ, כה) משפטים לא יחיו בהם קרית ביה**

**אלא כדרב משרשיא דאמר שני תלמידי חכמים
היושבים בעיר אחת ואין נוחין זה את זה בהלכה
עליהם הכתוב אומר וגם אני נתתי להם חוקים לא
טובים ומשפטים לא יחיו בהם (מגילה לב, ע"א)**

גִּיּוֹר אֲרִיָּה יְהוּדָה מְטָרֶף בְּנֵי עֲלִיָּת
כָּרַע רַבֵּץ כְּאֲרִיָּה וּכְלָבִיא מִי יְקִימֵנוּ

פִּפּוֹרְנוּ: וּכְלָבִיא מִי יְקִימֵנוּ כֵּן יִהְיֶה בַּמַּלְכוּת לַעֲתִיד שִׁירֵבֶץ

כְּלָבִיא וְלֹא יִהְיֶה מִי שִׁיּוּכָל לַהֲטִיל עָלָיו אִימָה כְּדִי שִׁיקִימֵנוּ

מִמְקוֹמוֹ מַחֲמַת יִרְאָה:

וַיִּשְׁלַח יְשׁוּעָה לְאַתְיָאֵל אֶת־יְמֵינוּ

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִי מֶלֶךְ הָאֱלֹהִים בְּחִלּוֹם יַעֲקֹב
וְאָמַר הִנְנִי

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִי מֶלֶךְ הָאֱלֹהִים בְּחִלּוֹם יַעֲקֹב וְאָמַר
הִנְנִי

השיטה של טעמי המקרא

כללי החלוקה

כללי ההטעמה

קריטריונים

לקביעת מקומות החלוקה

הטעמים המפסיקים

שיסומנו במקומות ההפסקה

אִם-אִתָּם תָּבֹאוּ אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר בְּשָׂאֲתִי אֶת-יָדִי לַסִּכּוֹן אִתְּכֶם בָּהּ
 כִּי אִם-בְּלֵב בּוֹ-יִפְּנֶה וַיְהִי־שָׁעָ בּוֹ-בָּנָה
 וְשָׂכַלְתֶּם אֲשֶׁר אָמַרְתֶּם לִבְזֹי יִהְיֶה וְהִכִּיתִי אֹתָם וַיִּדְעוּ אֶת-הָאָרֶץ אֲשֶׁר מֵאֲסֹס בָּהּ
 וּפְגָרֵיכֶם אִתָּם יִפְּלוּ בַּמִּדְבָּר הַזֶּה
 וּבְנֵיכֶם יִהְיֶי רָעִים בַּמִּדְבָּר אַרְבָּעִים שָׁנָה וּבְשָׂאֲךָ אֶת-זְנוּתֵיכֶם עַד-חֵם פְּגָרֵיכֶם בַּמִּדְבָּר
 בַּמִּסְפָּר הַיָּמִים אֲשֶׁר-תֵּרַחַם אֶת-הָאָרֶץ אַרְבָּעִים יוֹם
 יוֹם לַשָּׁנָה יוֹם לַשָּׁנָה תִּשָּׂאֲךָ אֶת-עֲוֹנוֹתֵיכֶם אַרְבָּעִים שָׁנָה
 וַיִּדְעֻם אֶת-חֲנֻכָּאתִי
 אֲנִי הִי דִבַּרְתִּי אִם-לֹא זֹאת אֶעֱשֶׂה לְכָל-הָעֵדָה הָרָעָה הַזֹּאת הַבּוֹעֲדִים עָלַי
 בַּמִּדְבָּר הַזֶּה יִתְּמָה וְשֵׁם יִתְּמָה
 וְהַאֲבֵשִׁיחַ אֲשֶׁר-שָׁלַח מֹשֶׁה לְתוֹר אֶת-הָאָרֶץ
 וַיָּשֹׁב וַיִּלְוֶנָה עָלָיו אֶת-כָּל-הָעֵדָה וְהוֹצִיא דָבָר עַל-הָאָרֶץ
 וַיִּמְתְּלוּ הָאֲבִשִׁים מוֹצְאֵי דַבַּת-הָאָרֶץ רָעָה בַּחֲמָסָה לַפָּנִי הִי
 וַיְהִי־שָׁעָ בּוֹ-בָּנָה וְכָלֵב בּוֹ-יִסְמֶנָה חִיָּה מִן-הָאֲבִשִׁים הָהֵם הַחֲלָכִים לְתוֹר אֶת-הָאָרֶץ
 וַיִּדְבֹּר מֹשֶׁה אֶת-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֶל-כָּל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּתְּאִלֵּה הָעָם סָדֹק
 וַיִּשְׁכַּח בְּקִרְיָ וַיַּעֲלֶה אֶל-רֹאשׁ-הָהָר לְאִמֶּר
 הֲפֹנֶה וְעַלִּיבָה אֶל-הַשָּׁקִים אֲשֶׁר-אִמֶּר הִי כִּי תִשָּׁאֲבָה
 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לָּמָּה זֶה אִתָּם עֲבָרִים אֶת-פִּי הִי וְהוֹרָא לֹא תִחַלֵּל

כללי החלוקה

**קריטריונים
לחלוקות הטעמים**

חילוף נושא

וַיָּמָת יוֹסֵף בֶּן־מֵאָה וָעֶשְׂרִי שָׁנִים

וַיַּחְנֹטוּ אֹתוֹ וַיִּישָׂם בְּאֲרוֹן בְּמִצְרַיִם (בר' נ, כו)

[ז] וַיַּעַל יוֹסֵף לִקְבֹּר אֶת־אָבִיו
וַיַּעַלּוּ אֹתוֹ כָּל־עַבְדֵי פַרְעֹה זִקְנֵי בֵיתוֹ וְכָל זִקְנֵי
אֶרֶץ־מִצְרָיִם:
[ח] וְכָל־בְּנֵי יוֹסֵף וְאָחִיו וּבֵית אָבִיו
רָק טַפָּם וְצֹאנָם וּבִקְרָם עָזְבוּ בְּאֶרֶץ גִּשְׁשׁ:
[ט] וַיַּעַל עִמּוֹ גַּם־רֶכֶב גַּם־פָּרָשִׁים
וַיְהִי הַמַּחֲנֶה כְּבָד מְאֹד:

חילוף נושא? נשוא?

וַיֵּרָא יוֹשֵׁב הָאָרֶץ הַכְּנַעֲנִי אֶת־הָאֵל בְּגֶרֶן הָאֶטָד

וַיֹּאמְרוּ אֵל־כָּבֵד זֶה לְמִצְרַיִם

עַל־כֵּן קָרָא שְׁמָהּ אֵל מִצְרַיִם אֲשֶׁר בָּעֶבֶר הִי־רֵדָן

וַיֵּרָא יוֹשֵׁב הָאָרֶץ הַכְּנַעֲנִי אֶת־הָאֵל בְּגֶרֶן הָאֶטָד וַיֹּאמְרוּ אֵל־כָּבֵד זֶה לְמִצְרַיִם

עַל־כֵּן קָרָא שְׁמָהּ אֵל מִצְרַיִם אֲשֶׁר בָּעֶבֶר הִי־רֵדָן (בר' נ, יא)

חילוף נשוא

וְיָכַל יַעֲקֹב לְצַנֹּת אֶת־בָּנָיו וַיַּאֲסֹף רַגְלָיו אֶל־הַמָּטָה

וַיָּגֹעַ וַיַּאֲסֹף אֶל־עַמּוּיוֹ (בר' מט, לג)

חלוקה תמוהה

וַיַּעֲשׂוּ בָנָיו לוֹ כֵּן כַּאֲשֶׁר צִוָּם

וַיַּעֲשׂוּ בָנָיו לוֹ כֵּן

כַּאֲשֶׁר צִוָּם

וַיַּעֲשׂוּ בָנָיו לוֹ כֵּן כַּאֲשֶׁר צִוָּם (בר' נ, יב)

איזון

ויעשו בניו לו כן כאשר צוים

ויעשו בניו לו כן כאשר צוים (בר' נ, יב)

לשונות אמירה

וַיֹּאמֶר פֶּרַעַה עָלָה וּקְבֹר

אֶת־אָבִיךָ כַּאֲשֶׁר הִשְׁבִּיעְךָ
(בר' נ"ו)

פתיחה / דיבור ישיר

ויאמר פרעה:

"עלה וקבר את־אביוֹךָ כַּאֲשֶׁר הִשְׁבִּיעַךָ"

חלוקה עיקרית בסיום הפתיחה

וַיֹּאמֶר פֶּרְעֹה

עֲלֵה וּקְבֹר אֶת־אָבִיךָ כְּאִשְׁרֵי הַנְּשִׁבִיעַךְ

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יוֹסֵף אֶל-תִּירְאוּ כִּי

הַתַּחַת אֱלֹהִים אֲנִי (בר' נ, יט)

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יוֹסֵף:

פתיחה / דיבור ישיר

"אֶל-תִּירְאוּ כִּי הִתַּחַת אֱלֹהִים אָנִי"

חלוקה עיקרית בתוך הדיבור הישיר

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יוֹסֵף אֶל-תִּירְאוּ.

כִּי הִתַּחַת אֱלֹהִים אָנִי

לשונות אמירה

יותר מהיגד אחד	היגד אחד	
בתוך הדיבור הישיר	בסוף הפתיחה	חלוקה עיקרית
אין	יש	התאמה לתחביר

וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל אֶל־יְהוָה
רְאֵה פָנֶיךָ לֹא פָלַלְתִּי

וְהִנֵּה הִרְאָה אֹתִי אֱלֹהִים
גַּם אֶת־זַרְעֲךָ

וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל-אָבִיו

לֹא-כֵן אָבִי

כִּי-זֶה הַבְּכֹר

שָׂיִם יְמִינִךָ עַל-רֹאשׁוֹ

וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל-אֲבִיו לֹא-יֵכֵן אָבִי כִּי-זֶה

הַבְּכֹר שָׂיִם יְמִינִי עַל-רֹאשׁוֹ

חלוקה תמוהה

נְשָׂמָה קִבְּרוּ אֶת־אֲבֹרָהִם וְאֵת שָׂרָה אִשְׁתּוֹ

נְשָׂמָה קִבְּרוּ אֶת־יִצְחָק וְאֵת רִבְקָה אִשְׁתּוֹ

וְנְשָׂמָה קִבְּרֹתַי אֶת־לֵאָה

כללי ההטעמה

טעמי המקרא של כ"א ספרים

א. טעמים מפסיקים

א. אתנחתא, אחת

א. סילוק, סוף פסוק

א. שלשלת

א. שני

א. זקק קטן

א. זקק גדול

א. שיפוטא

א. רביעי

א. זקא

א. פשטא

א. יתוב

א. תביר

א. פזר קטן

א. פזר גדול, קריני פרה

א. תלישא גדולה

א. ניש

א. נרשיים

א. מנח לנרשיה

ב. טעמים מחברים, משרתים

א. מרכא, מאריך א. מנח, שופר א. מוסף, שופר מוסף א. דרנא א. אולא, קטא א. תלישא קטנה א. נלל, ירח בן ישר א. מרכא כפולה

ג. סימנים נוספים

א. סקף א. מתג, נעיה א. סקף

כ"י ששון 1053

העותק הקדום והשלם
ביותר של התנ"ך
העברי. מתוארך לסוף
המאה ה-9 או תחילת
המאה ה-10

שמות הטעמים

שמות הטעמים כמנהג הספרדים

זַרְקָא מִקְרֵי־שׁוּפֵר הוֹלֵךְ סְנוּלָתָא פֻּזַר גְּדוֹל תִּלְשָׁא
תִּלְשָׁא אִלְא־גִּישׁ פֶּסֶק רְבִיעַ שְׁנִי גִרְשִׁין דְּרָגָא
תְּבִיר טְאֲרִיד טְרַחָא אֲתַנַּח שׁוּפֵר מְהַפֵּךְ קִדְמָא
תְּרִי קִדְמִין זָקַף קָטָן זָקַף־גְּדוֹל שְׁלֵשֶׁלֶת. תְּרִי טַעְמֵי
יְתִיב סוּף־פָּסוּק:

RECORDER

טעמי המקרא—לפי מנהג הקריאה של האשכנזים
זַרְקָא סְנוּל מִנַּח מִנַּח רְבִיעִי מְהַפֵּךְ פֶּשֶׁט זָקַף קָטָן
זָקַף גְּדוֹל מִרְכָּא טַפְחָא אֲתַנַּחְתָּא פֻּזַר תִּלְשָׁא־קִטְנָה
תִּלְשָׁה־גְּדוֹלָה קִדְמָא וְאִלְא־גִישׁ גִּרְשִׁין
דְּרָגָא תְּבִיר יְתִיב פָּסִיק | מִתַּג סוּף־פָּסוּק שְׁלֵשֶׁלֶת
קִרְנֵי־פָּרָה מִרְכָּא־כְּפוּלָה יֶרַח־בֶּן־יוֹמוֹ

שמות הטעמים

צורה
גרפית

נגינה

תנועת ידיים

תוכן

על התיבה כנזר
מגביה וחוזר
ובלשון מתפזר

סוף-פסוק

פרופ' אהרן דותן ז"ל

וַיִּגַּשׁ אֵלָיו יְהוּדָה וַיֹּאמֶר בִּי אָדֹנָי

אזלא גרש רביע זרקא מונח סגול

ויגש אליו יהודה ויאמר בי אדוני וגו'. אומר הגאון מוילנא.

**הטעמים של ויגש אליו יהודה זה אזלא גריש רביע, דהיינו שיוסף
אומר ליהודה אזלא גריש תלך, תתגרש מכאן אתה רביע כלומר
אתה רביעי באחים מה אתה קופץ?**

ויאמר בי אדוני הטעמים שם זה זרקא סגולתא.

**שעונה יהודה ליוסף אני קופץ יותר מאחים שלי כי נזרקתי
מלהיות בתוך עם סגולה אם אני לא מחזיר את בנימין.**

תנועות ידיים

רש"י לברכות סב, ע"א:

... נעימות הנגינה של פשטא ודרגא ושופר מהפך,
מוליך ידו לפי טעם הנגינה, ראיתי בקוראים הבאים
מארץ ישראל.

שלשלת

ז מלין בטעמא מרעימין ומפסיקין

וַיִּתְּמַהֲמָהּ וַיַּחֲזִיקוּ הָאֲנָשִׁים בִּידּוֹ וּבִיד-אִשְׁתּוֹ וּבִיד שְׁתֵּי בָנָיו בַּחֲמֶלֶת ה' עָלָיו וַיִּצְאָהוּ וַיִּנְחָהוּ
מִחוּץ לְעִיר (בר' יח 16)

וַיֹּאמְרוּ ה' אֱלֹהֵי אֲדָנִי אֲבָרְכֶם הַקְּרָה-נָא לִפְנֵי הַיּוֹם וַעֲשֵׂה-חֶסֶד עִם אֲדָנִי אֲבָרְכֶם (בר' כד 12)
וַיִּמָּאֵן וַיֹּאמֶר אֶל-אִשְׁתּוֹ אֲדֹנָיו הֵן אֲדֹנִי לֹא-יָדַע אֹתִי מֵה-בְּבִית וְכָל אֲשֶׁר-יֵשׁ-לּוֹ נָתַן בְּיָדִי (בר' לט 8)

וַיִּשְׁחָט וַיִּקַּח מִנְשֶׁה מִדָּמּוֹ וַיִּתֵּן עַל-תְּנוּךְ אֶזְנוֹ-אֶהְרֶן הַיִּמָּנִית וְעַל-בֶּהֱן יָדוֹ הַיִּמָּנִית וְעַל-בֶּהֱן רַגְלוֹ
הַיִּמָּנִית (ויק' ח 23)

וַיִּבְהָלוּ צִידִים וְחִבְלִים יֶאֱחֹזוּן כִּי־לִדָּה יַחֲלוּן אִישׁ אֶל-רַעְיָהּ וַיִּתְּמָהּ פָּנֶי לַהֲבִים פָּנִיָּהֶם (יש' יג 8)
וַיֹּאמְרוּ ה' מִצִּיּוֹן יִשְׁאָג וּמִירוּשָׁלַם יִתֵּן קוֹלוֹ וְאָבְלוּ נְאוֹת הָרָעִים וַיִּבֶשׁ רֹאשׁ הַכַּרְמֶל (עמוס א 2)
וַאֲמַר-לָהּ אֱלֹהִים אֵל מֵאֲנִיָּא שׁוֹא אֶזְל-אַחַת הָמוֹ בְּהִיכְלָא דִּי בִירוּשָׁלַם וּבֵית אֱלֹהִים יִתְבַּנָּא עַל-אַתְרָהּ
(עז' ה 15)

היסוסים, הרהורים, מאבק פנימי

מדרש מוסיקאלי

לטעמים נדירים

וַיִּמְאֵן

שהרי מתוך הטעמים שבתורה אנו
מבינים מה שלא נכתב בה, כענין
התנועות שבאדם שמתוכם נדע
כוונת לבו

(רבינו בחיי לבר' לט, ח)

וַיֹּאמֶר ה' מִצִּיּוֹן יִשְׁאָג וּמִירוּשָׁלַם יִתֵּן קוֹלוֹ וְאָבֵלוּ נְאֻת הָרָעִים וַיִּבֶשׂ רֹאשׁ הַכֶּרְמֶל (עמוס א 2)

עמוס חכם:

'ויאמר' בשלשלת ('מרעים'). והוא הטעם הנמצא בכל א"ך ספרים שבע פעמים בלבד... ובעלי הדרש אמרו דרשות רבות למה נשתנו אלו שבעת הפסוקים מכל הפסוקים. **ולפי הפשט וחוקי הטעמים** השלשלת (שבא"ך ספרים) באה רק בתיבה שבראש הפסוק, ומסמנת שתיבה זאת מופסקת בעניינה מהתיבות שבאות אחריה, והיא משפט בפני עצמו, ולחזק דבר זה בא תמיד פסק אחריה. ולפיכך 'ויאמר' מלרע ומי"ם בפתח, כדין תיבה זו הבאה בהפסק גדול (עמוס א 2, הע' 5).

וַיֹּאמֶר ה' מִצִּיּוֹן יִשְׁאָג וּמִירוּשָׁלַם יִתֵּן קוֹלוֹ וְאָבְלוּ נְאוֹת הָרָעִים וַיִּבֶשׂ רֶאֱשׁ הַכַּרְמֶל (עמוס א 2)

השלשלת מלמדת על מאבק של עמוס

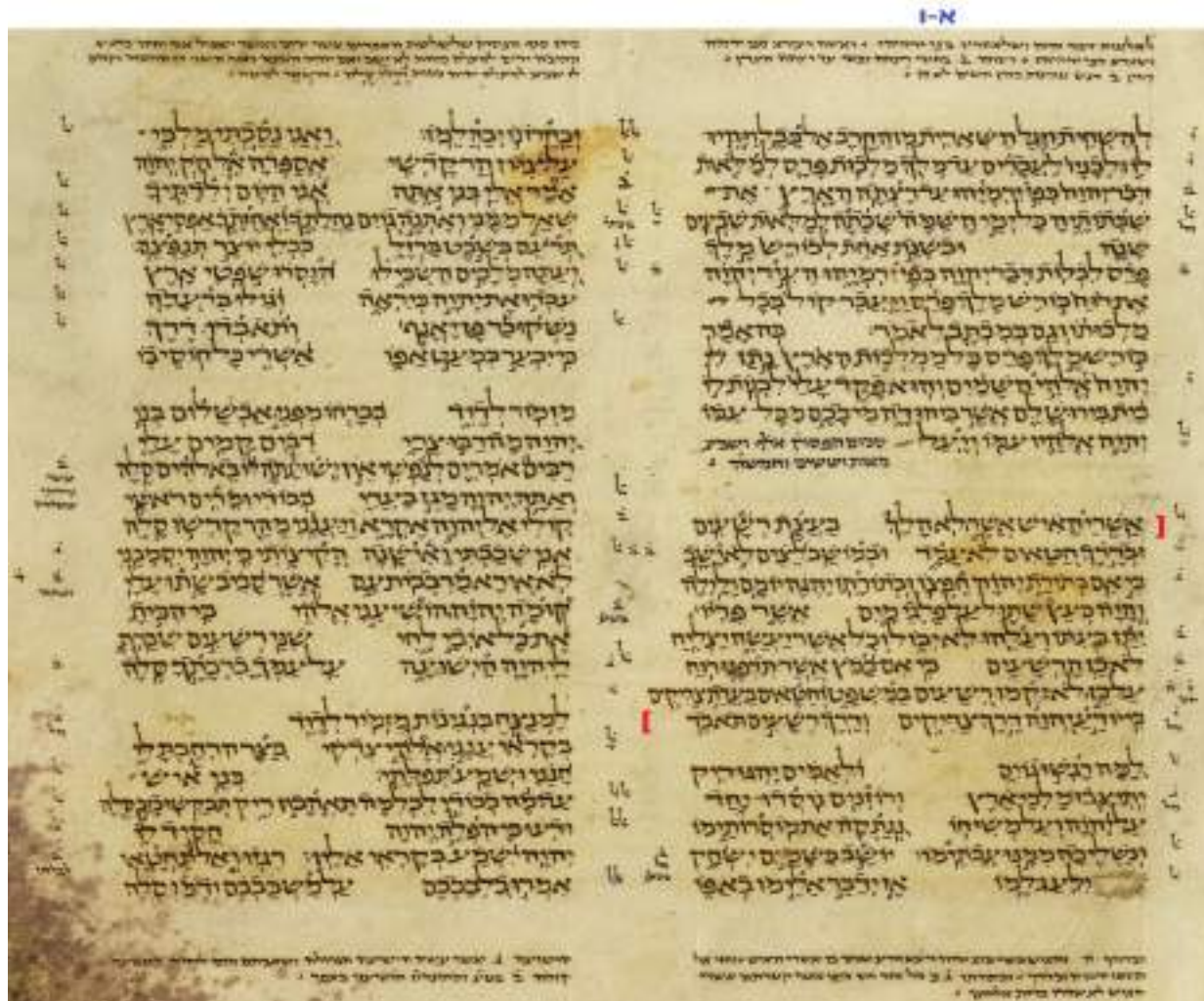
* אֲרִיָּה שֹׁאֵג מִי לֹא יִירָא אֶדְנִי ה' דִּבֶּר מִי לֹא יִנָּבֵא (עמוס ג 8)

* למה נקרא שמו עמוס? אמר ר' פנחס: שהיה עמוס בלשונו (קהלת רבה א, ב)

ראש מילין, הראי"ה קוק (1865-1935)

נעימה מיוחדת, ערוכה בכל, וארוכה בתוכנה הכמותי ובהשתרגותה האיכותית, יוצאה ובאה תמיד מאותה ההכרה וההרגשה הפנימית שהיש כולו, ככל עומק יסודו, בתועפות גדלו וברום פארו, הכל אחוז הוא אחיזה סיבתית זה בזה, המורה שאין בכל היש כולו פרטים בודדים בלתי מסודרים, ואין הפתעה בלתי קשורה בקשר המערכת המסודרת, והכל הולך ומתאחד לנועם מוסיקלי נהדר ונעים עד אין קץ ואין תכלית, שכולו אומר כבוד. ההתעמקות הנפשית ושפעות רגשותיה, הבאות בעקב ההסתכלות של השלשלת הארוכה המקפת עולמי עד, ומעבירות לפנינו את הרתוקות הנחמדים של עצמת החיים ויפעת ההויה, המעמידות אותנו על נועם אור אלה נורא הוד, מקור הנעימות ומעין העדנים, אוצר ההופעות ומקור מקורות החיים, בא אלינו עם הרושם הנגינותי הארוך והמסולסל אשר בטעם השלשלת, ומרשימה עלינו יחד את רגשי הגודל וההמשכה החיית, עם ההתארה הכתיבתית של התואר המותוה אשר להתמונה הכתובה של הנגינה השלשלאית, התקשר מעדנות כימה, ומוסרות כסיל תפתח. ואור יוצא בשלל צבעי ברקים ממלאי עולמים בגווני זוהריהם, מופיע נגד עינינו בכל עת אשר יפעת האור העליון בתכונת השלשלת הנגינתית תבא אלינו, יחד עם המחשבה הסודית בנועם רז היקום בכל פליאי פליאות רתוקותיו, ונשא דעינו למרחוק ונתן צדק לפועל צדקות ועז, אלהי הראשונים והאחרונים המקשר בשפעת טובו המון בריות לאין תכלית, ושומר בריתו לדור דורים.

טעמי אמת

טעמי אמ"ת

בבא בתרא יד, עב: סידרן של כתובים: רות וספר תהלים, ואיוב ומשלי, קהלת, שיר השירים וקינוח, דניאל ומגילת אסתר, עזרא ודברי הימים.

תוספות: ואומר ר"י דמשום הכי כתבו בהדי תהלים ומשלי לפי שהוא מענין אחד כתובין מעין שירה ומקראות קצרים וניגון אחד דבימיהם היה ניגון כדאמרינן (מגילה דף ג.) ויקראו בספר תורת אלהים מפורש ושום שכל מאי ושום שכל פסוקי טעמי

עולה ויורד
המחלק העיקרי של הפסוק
בטעמי אמ"ת

רבים מכאובים לרשע

והבוטח בה' חסד יסובבנו (תה' לב, י)

מְקִימֵי מַעֲפָר דָּל מֵאַנְשׁוֹת יָרִים אֲבִיוֹן

שם"א ב, ח: מְקִימֵי מַעֲפָר דָּל

תה' יג, ז:

מְקִימֵי מַעֲפָר דָּל

וְהִצָּרוּעַ אֲשֶׁר-בּוֹ הִנָּגַע

בְּגָדָיו יִהְיוּ פְּרָמִים

וְרֹאשׁוֹ יִהְיֶה פָּרוּעַ

וְעַל-שָׂפָם יַעֲטֶה

וְטָמֵא | טָמֵא יִקְרָא (ויק' יג, מה)

וּטְמָא טְמָא יְקָרָא

וְטַמָּא | טַמָּא יְקָרָא

וטמא - "טמא" יקרא

נושא

"וטמא טמא" יקרא

נש+נו

רש"י:

וטמא טמא יקרא - משמיע שהוא
טמא, ויפרשו ממנו.

ראב"ע:

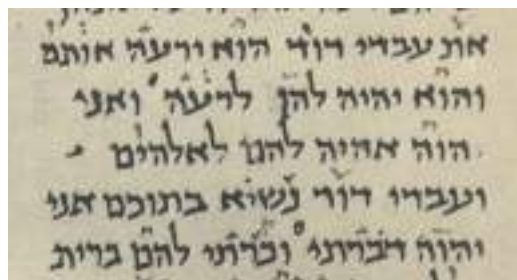
פְּעַמִּים, שיאמר כן תמיד בעברו
במסלה ששם ישוב, שיִשְׁמְרוּ בני
אדם ולא יגעו בו

טעמי המקרא

מבוא ומאחורי הקלעים

ד"ר לאה הימלפרב

leahimm1@gmail.com

טיפחא כטעם מקדים

כששתי תיבות בתחום אתנח וסילוק

הראשונה בטיפחא

והיה בהנים ה' אלהיך | לך מכל-איביך מסביב בארץ אשר ה' אלהיך נתן לך נחלה לרשתה תמחה
את-זכר עמלק מתחת השמים **לא תשכח** (דב' כה, יט)

מכון ממרא: לא, תשכח.

לא תגנבו ולא-תכחשו ולא-תשקרו איש בעמיתו (ויק' יט, יא)

מכון ממרא: לא, תגנבו; ולא-תכחשו ולא-תשקרו, איש בעמיתו.

לא תרצח

טעם עליון

לא תרצח

טעם תחתון

לא תרצח

מירכא - טעם מחבר טיפחא - ? טעם מפסיק

צִלְלוּ כְּעוֹפֶרֶת בְּמַיִם אֲדִירִים

(שם' טו, י)

רָשָׁעִים	סְפוּרָנוּ
בְּמִימוֹת שֶׁהֵן אֲדִירִים...	שְׂרִים וְרָאשֵׁי עַם צִלְלוּ...
צִלְלוּ כְּעוֹפֶרֶת בְּמַיִם אֲדִירִים	צִלְלוּ כְּעוֹפֶרֶת בְּמַיִם אֲדִירִים

שמות לא, טז

שֵׁשֶׁת יָמִים יַעֲשֶׂה מְלָאכָהּ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי
שִׁבְתָּ שְׂבִתוֹן קָדַשׁ לָהּ
כָּל-הָעֲשֵׂה מְלָאכָהּ בַּיּוֹם הַשְּׁבִית מִזֵּה יוֹמָת

כָּל-הָעֲשֵׂה מְלָאכָהּ בַּיּוֹם הַשְּׁבִית מִזֵּה יוֹמָת

כָּל-הָעֲשֵׂה מְלָאכָהּ בַּיּוֹם הַשְּׁבִית מִזֵּה יוֹמָת

רבי יהונתן אייבשיץ 1764-1694

הביטו נא וראו כמה גדלה מעלת לשון הקודש והיא המקרבת ישועה וגאולה. בעונות הרבים היא לשון עברית, ככלה בבית אביה עלובה ורטושה, אין איש שם על לב לדבר בצחות הלשון בעברית אמיתית, וכל אחד חותר ללמד בנו לשון.. מהלשונות... ולשון עברי אין משגיח בו. מי יכול לדבר לשון עברי בלי תערובות לשון כלדאי ארמאי וכהנה, ועם כל זה בטעויות רבות. ומחמת זה אף תפלתם בלתי הגונה בנגינה כראוי והטעמים.. וזהו מעכב בקריאת שמע ובתפלה וכל דבר חפץ. בושני מכם עם קדוש לה', איך נשכח מאתכם לשון הקודש כולו מחמדים, ובכל דבור ואות צירופי שמות וסגולת אמת, ועל זה נאמר (משלי י"ח, כ"א) החיים והמות ביד הלשון (יערות דבש ח"ב דרוש ב')

גִּדְלוּ לֵה' אֶתִּי וְנִרְוַמָּה שְׁמוֹ יַחֲדוֹ (תה' לד, ד)

פסיקות הלכתיות

אין מחזירין אותו בשאר טעויות, בין בטעמים בין בנקוד, אלא אם כן נשתנה הענין (טור או"ח, סימן קמ"ב)

הטועה אפילו בדקדוק את אחת – אף על פי שלא נשתנה הענין בכך – מחזירים אותו (רי"ד למגילה כ"ד ע"ב)

מי שאינו בקי בטעמי הקריאה, כתבו ראשונים שאין הציבור יוצאים בקריאתו (ספר חסידים, תתקכ"א)

קרא וטעה, אפילו בדקדוק את אחת, מחזירין אותו. וכן דין החזן הקורא; ודוקא בשינוי שמשתנה ע"י זה הענין, אבל אם טעה בנגינת הטעם או בניקוד, אין מחזירין אותו, אבל גוערין בו

(שולחן ערוך אורח חיים הלכות קריאת ספר תורה סימן קמב; ב"י ופסקי מהרא"י סימן קפ"א).

חזק חזק ונתחזק!

חֲזַק וְנִתְחַזַּק בְּעֵד-עַמּוּנוּ.

(שמ"ב י', יב)

אבינון, ש', 'אספקטים תחביריים, לוגיים וסמנטיים של חלוקת פסוקים לפי טעמי המקרא', **לשוננו**, נג (תש"ן), עמ' 157-192.

ארנד, מ', **יסודות בהוראת המקרא**, רמת-גן : אוניברסיטת בר-אילן תשמ"ח, עמ' 99-113 ; 114-128.

ברויאר, מ', **טעמי המקרא בכ"א ספרים ובספרי אמ"ת**, ירושלים : חורב תש"ן, עמ' 368-380.

ברויאר, מ', 'חלוקת עשרת הדיברות לפסוקים ולדיברות', מ"צ סגל (עורך), **עשרת הדיברות בראי**

הדורות, ירושלים : מאגנס תשמ"ו, עמ' 223-254.

דותן, א', 'ענייני הגייה בתפילה ובקריאת התורה', י' גלוסקא וצ' קיסר (עורכים), **ספר שבטיאל**,

רמת-גן : האגודה לטיפוח חברה ותרבות תשנ"ב, עמ' 68-76.

הימלפרב, ל', 'התפקיד הפרשני של הפסק', מ' ארנד ושי פוירשטיין (עורכים), **דרכים במקרא ובהוראתו**,

רמת-גן : אוניברסיטת בר-אילן תשנ"ז, עמ' 117-129.

הימלפרב, ל', 'על דרך שימושו של רש"י בהערות המסורה בפירושו למקרא', **שנתון לחקר המקרא**

והמזרח הקדום, טו (תשס"ה), עמ' 167-184.

הימלפרב, ל', 'על מעמדם של טעמי המקרא בפירוש "דעת מקרא" לתורה', **בית מקרא**, נב, א (תשס"ז),

עמ' 103-116.

הימלפרב, ל', 'הזיקה שבין פרשנותה של נחמה לבין טעמי המקרא', מ' ארנד, ר' בן-מאיר וג"ח כהן

(עורכים), **פרקי נחמה**, ירושלים : הסוכנות היהודית לארץ ישראל תשס"א, עמ' 53-69.

חרל"פ, ל', 'עוד על "מקראות שאין להם הכרע"', **לשוננו**, נט, א (תשנ"ו), עמ' 81-83.

ייבין, י', **המסורה למקרא** (אסופות ומבואות בלשון, ג), ירושלים : האקדמיה ללשון העברית

תשס"ג, עמ' 182-190.

חרל"פ, ל', 'עוד על "מקראות שאין להם הכרע"', **לשוננו**, נט, א (תשנ"ו), עמ' 81-83.
ייבין, י', **המסורה למקרא** (אסופות ומבואות בלשון, ג), ירושלים: האקדמיה ללשון העברית
תשס"ג, עמ' 182-190.

כהן, מ' (מהדיר), **מקראות גדולות הכתר: יהושע-שפטים**, רמת-גן: אוניברסיטת בר-אילן תשנ"ב,
עמ' 1* - 100*.

מדן, מ', 'טעמים', **אנציקלופדיה מקראית**, ג, עמ' 394-406.
משיח, ר', **מערכות מקבילות של מפסיקים בטעמי המקרא בכ"א ספרים על פי כתב-יד לנינגרד**,
עבודת דוקטור, רמת-גן: אוניברסיטת בר-אילן תשנ"ה, עמ' 1-359.
עופר, י', 'טעמי המקרא – סימני פיסוק או סימני נגינה?', **מחניים**, 3 (תשנ"ג), עמ'
70-75.

פרלמן, מ', **המסורה לחומש "מקראות גדולות"**, א-ג, תל-אביב: זמרת תשל"ט, עמ' 1-250.
פרלמן, מ', **ספר בראשית: מפוסק על פי טעמי המקרא**, תל-אביב: זמרת תשל"ט, עמ' ז-יח.
פרלמן, מ', **דפים ללימוד טעמי המקרא**, א-ו, תל-אביב: זמרת תשל"ב-תשמ"ו, עמ' 1-650.
פרלמן, מ', **כללי הטעמים של ספרי אמ"ת (איוב, משלי, תהילים): פרשנות ומסורה**, א-ד, תל-אביב:
זמרת תשמ"ה-תשמ"ט, עמ' 1-613.

קוגוט, ש', **המקרא בין טעמים לפרשנות**, ירושלים: מאגנס 1996, עמ' 33-58.
קוגוט, ש', 'פיסוק טעמים המשתבש בקריאה המנוגנת הרווחת: דיסהרמוניה בין הכוונה לבין
הביצוע והשלכות פרשניות', ר"י זר וי' עופר (עורכים), **ישראל – מחקרים בלשון לזכרו**
של ישראל ייבין, ירושלים: מפעל המקרא של האוניברסיטה העברית ירושלים תשע"א,
עמ' 205-233.

שושני, ר', 'לתולדות הטעם סגול', **לשוננו**, סט, א-ב (תשס"ז), עמ' 87-114.
שמוש, א', **הכתר: סיפורו של כתר ארם-צובה**, ירושלים: מכון בן-צבי לחקר קהילות ישראל במזרח
תשמ"ז, עמ' 1-183.

['טעמים', **אנציקלופדיה תלמודית**, כ, עמ' תקצו-תשמט.]

Wickes, W., *A treatise on the accentuation
of the three so-called poetical
books of the Old Testament,
Psalms, proverbs and job*,
Oxford: Clarendon Press 1881,
pp. 1-119.

Wickes, W., *A treatise on the accentuation
of the twenty-one so-called
prose books of the Old
Testament*, Oxford: Clarendon
Press 1877, pp.1-155.

Dotan, A., 'Masorah', *Encyclopaedia
Judaica*, 16, pp. 1401-1482.

